

ІДЕОЛОГЕМИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ

Останнім часом в освіті широкого поширення отримала ідея психолого-педагогічного супроводу розвитку дітей та підлітків. Зазначимо, що саме супровід набув особливої популярності серед моделей роботи психологічної служби в системі як загальної, так і спеціальної освіти. Однак, відносно нетривалий строк існування в системі освіти даної моделі діяльності психолога та її широке розповсюдження в різних освітніх установах висвітлюють потребу у розгляді специфіки даної проблеми [6, с. 97-102].

Метою тез є теоретичне обґрунтування психолого-педагогічного супроводу молодших школярів з порушеннями зору як інтегративної технології.

У сучасних наукових дослідженнях особлива увага приділяється особистісним детермінантам соціально-психологічної реабілітації, оскільки одночасно з переживанням гострих негативних реакцій зоровий дефект активізує внутрішній потенціал, мобілізує життєву активність [5, с. 77-81]. Взаємодія дитини з порушеним зором з її соціальним середовищем відбувається в конкретних життєвих ситуаціях і є пусковим механізмом для певних особистісних ресурсів. Отже, особистісні ресурси проявляються у взаємодії дитини й життєвого середовища як безперервному процесі просторово-часового «розгортання» людини, представленого в змісті й спрямованості діяльності в реальних життєвих ситуаціях, що забезпечує відповідність способу життя образу світу, який змінюється у процесі життєдіяльності через трансформацію цінностей і смислів особистості [2, с 181-190].

Ми вважаємо, що психолого-педагогічний супровід належить до зовнішніх (середовищних, соціальних) ресурсів, позаяк він спирається і активізує ресурси внутрішні (особистісні, психологічні). Крім того, ми розглядаємо психолого-педагогічний супровід з позицій інтегративної парадигми як інтегративну технологію. З погляду інтегративної парадигми важливо як виявити, так і розвивати ті особистісні властивості та якості, які активізують людину, сприяють її успішності в різних видах людської діяльності [1, с 14-23].

Якщо інтегративна парадигма слугує методологічним орієнтиром психолого-педагогічного супроводу, то його теоретичною основою, базисом, на нашу думку, є передусім екзистенціальний та компетентнісний підходи, позаяк екзистенціальний підхід орієнтує на розвиток екзистенційних складових особистісного «Я», тоді як компетентнісний - функціональних. Стрижнем психолого-педагогічного супроводу як інтегративної технології є відновлення й розвиток потенціалу особистості дитини з порушеним зором, і в остаточному підсумку - ефективне виконання школярем своїх основних функцій, досягнення особистісного благополуччя [8, с 9-13].

Термін «технологія» у наш час широко застосовується в освітній сфері. Зокрема, сучасні освітні технології широко використовуються в навчально-виховному процесі для реалізації пізнавальної й творчої активності школяра. У нашому дослідженні інтерес представляє розгляд категорії «технологія» у межах психолого-педагогічного супроводу.

Слово «технологія» походить від грецького слова: «techne» - мистецтво, майстерність, уміння й «logos» - наука, закон. Дослівно «технологія» - наука про майстерність. З нашої точки зору, поняття «інтегративна технологія» може бути представлене трьома аспектами.

- науковим: інтегративна технологія - частина психолого-педагогічної науки, що вивчає закономірності психосоціального розвитку в онтогенезі та при дизонтогенезі, розробляє методологію педагогічної підтримки та психологічної допомоги дитині з порушеним зором та членам її родини;

- процесуально-описовим: моделювання та алгоритмізація процесу психолого-педагогічного супроводу; сукупність цілей, завдань, змісту, методів, форм і засобів для досягнення планованих результатів;

- процесуально-діючим: здійснення технологічного процесу, функціонування всіх особистісних та інструментальних психолого-педагогічних засобів.

Таким чином, інтегративна технологія функціонує і як наука, що досліджує найбільш раціональні шляхи розвитку й корекції особистості дитини з порушеним зором на різних вікових етапах, і як система теоретико-методичних підходів та принципів, способів і регулятивів, які використовуються у реальному процесі психолого-педагогічного супроводу.

Психолого-педагогічний супровід діалектично пов'язаний як із соціальним вихованням, так і з соціальним навчанням. Безсумнівно те, що якщо супровід є чинником виховання, то виховання є цільовою функцією психолого-педагогічного супроводу. Супровід - це завжди взаємодія супроводжувачого і супроводжуваного. Психолого-педагогічний супровід - це процес, що містить комплекс цілеспрямованих послідовних дій, що допомагають дитині зрозуміти виникаючу життєву ситуацію й стимулюють її саморозвиток на основі особистішої рефлексії [4, с. 10-13].

Практична діяльність фахівців в* межах психолого-педагогічного супроводу включає комплекс знань, умінь і навичок, які допомагають молодшим школярам з порушеннями зору зберігати психологічне здоров'я, зменшувати наслідки психотравм і вести незалежний спосіб життя, позаяк у процесі супроводу формується соціально-психологічна компетентність усіх клієнтів. Психолого-педагогічний супровід завжди персоніфікований і спрямований на конкретну людину, навіть якщо фахівець працює із групою [3, с. 106-108].

Хочемо зазначити, що надважливим завданням супроводу на даному етапі стає нормалізації відносин у системі «родина - дитина - школа». Саме тому, окрім молодших школярів з порушеннями зору суб'єктами супроводу є члени їхньої родини й ті професіонали, які здійснюють супровід цілеспрямовано в межах реалізації своїх професійних функцій (педагоги, психологи і т.д.) [7, с. 69-77].

В нашому розумінні, психолого-педагогічний супровід, як інтегративна технологія, містить у собі два ключових компоненти: педагогічну підтримку дитини на певному етапі її розвитку й психологічну допомогу їй та її найближчому оточенню (дорослим суб'єктам супроводу) у подоланні особистісних та міжособистісних проблем і труднощів, які виникають на цьому шляху.

Стратегія педагогічної підтримки полягає в переведенні дитини з порушеним зором з пасивної позиції «жертви» й «споживача» в активну позицію суб'єкта діяльності. Таким чином, мається на увазі не будь-який педагогічний вплив на дитину, а насамперед емоційна й екзистенційна підтримка, в основі якої лежить збереження максимуму волі й відповідальності дитини за вибір варіанта вирішення актуальної життєвої проблеми.

На відміну від педагогічної підтримки, психологічна допомога - це різновид фахової допомоги, яку надає практичний психолог людині або групі людей в оптимізації їхніх психофізіологічних станів, поведінки, реалізації індивідуальної й, особливо, групової діяльності. Центральною домінантою психологічної допомоги є особистість, а саме - увесь спектр особистішої проблематики. Центральна домінанта психологічної допомоги розкривається в декількох предметних перспективах, які психолог допомагає реалізувати дитині та її найближчому соціальному оточенню. Це формування суб'єктності, розвиток екзистенційних і функціональних складових особистісного «Я»; завдання самовизначення особистості, особистісного вибору, особистішої рефлексії тощо.

Отже, супровід, що включає в себе підтримку й допомогу, передбачає не вирішення проблеми за супроводжуваного, а стимулювання його самостійності у вирішенні виникаючої проблеми. Крім того, психолого-педагогічний супровід - це не пасивний процес слідування за розвитком дитини, він повинен мати чітко виражені цілі. В якості ідеальної мети психолого-педагогічного супроводу постає адекватна соціалізація й розвиток індивідуальності дитини з порушеним зором. Ця ідеальна мета завжди віддзеркалюється в персоніфікованій меті досягнення кожною дитиною свого більш високого рівня соціальності, що проявляється у її соціальному самовизначенні й розвитку власної індивідуальності [7, с. 69-77].

Процесуальною метою супроводу є відображення у психолого-педагогічних засобах впливу актуальних потреб особистості, які допомагають дитині або дорослій людині у вирішенні виникаючої в них особистішої проблеми.

Психолого-педагогічний супровід як процес розглядається діалектично, через джерело його розвитку, рушійну силу. Джерелом - є протиріччя між актуальним рівнем особистісного досвіду клієнта й недостатністю його для вирішення актуальної проблеми. Такий недолік власне й може бути компенсований у процесі взаємодії фахівця із суб'єктом супроводу. Ця взаємодія і є рушійною силою даного процесу. Основним критерієм професійного успіху є самостійність і автономне позитивне функціонування супроводжуваного, який може вже обходитись без підтримки й допомоги супроводжувачого.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кобильченко В.В. Інтегративна парадигма як теоретико-методологічний орієнтир сучасної спеціальної психології / В.В. Кобильченко // Особлива дитина: навчання і виховання. - 2016. - № 4. - С 14-23.
2. Кобильченко В.В. Особливості психосоціального розвитку молодших школярів / В.В. Кобильченко // Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. - К.: НМЦ ВО. - 2005. - Вип. 41. - С 181-190.
3. Кобильченко В.В. Поетапна психокорекція в молодших класах спеціальних шкіл для дітей з глибокими порушеннями зору / В.В. Кобильченко // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. зб. - Вип. 5. - К., 2004. - С 106-108.
4. Кобильченко В.В. Проведення групових занять з корекції психосоціального розвитку учнів 1-4 класів з порушеннями зору / В.В. Кобильченко // Дефектологія. - 2006. - № 2. - С 10-13.
5. Кобильченко В.В. Психологічна реабілітація школярів з порушеним зором / В.В. Кобильченко // Матеріали І Кримської конференції «Реабілітація дітей з особливостями психофізичного розвитку: сучасність і перспективи», Сімферополь: Кримське навчально-педагогічне державне видавництво, 2005. - С 77-81.
6. Кобильченко В.В. Психологічний супровід як важлива проблема спеціальної школи / В.В. Кобильченко // Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі: наук.-метод. зб. - К., 2006. - Вип. 8, Т. I. - С. 97-102.
7. Кобильченко В.В. Психологічні особливості соціального функціонування дітей молодшого шкільного віку з глибокими порушеннями зору / В.В. Кобильченко // Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови: зб. наук, праць: Вип. 11 / за ред. В.В. Засенка, А.А. Колупаєвої. - К., 2016. - С 69-77.
8. Kobylchenko Vadym. Personal well-being as theoretical construct / Vadym Kobylchenko // ТЕКА-Archives of the Commission of Medical Sciences, Polish Academy of Sciences Branch in Lublin. - Lublin: Towarzystwo Wydawnictw Naukowych LIBROPOLIS, 2014. -Vol. 2. - № 1. - P. 9-13.

Корміна Лариса

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНИХ ОСНОВ ОРГАНІЗАЦІЇ СПІЛКУВАННЯ УЧНІВ

Спілкування відіграє важливу роль у розвитку особистості школяра. Тож очевидно є необхідність правильної його організації. Педагог повинен чітко усвідомлювати основні функції учнівського спілкування і забезпечити їх реалізацію. У спілкуванні, насамперед, здійснюється обмін інформацією між партнерами. Наповнити спілкування школярів різноплановою інформацією (соціальною, науково-технічною, філософсько-етичною) - одне із завдань вчителя під час проведення різних форм виховної роботи.

Зміст спілкування в учнівському колективі повинен відображати проблеми становлення особистості на кожному віковому етапі, задовольняти пошуки відповідей школярів на світоглядні питання, які їх цікавлять. Так, підлітки виявляють інтерес до проблем добра і зла, героїчного, таємничого у житті, старшокласники стурбовані питаннями сенсу життя, міжособистісними взаєминами.